Frá hjara veraldar
Melitta Urbancic (1902–1984)
– í útlegð frá Austurríki á Íslandi

Sýning þessi er helguð skáldkonunni, myndhöggvaranum og leikkonunni Melittu Urbancic, fæddri Grünbaum (1902-1984), sem leitaði hælis ásamt eiginmanni sínum, tónvísindamanninum, tónskáldinu og hljómsveitarstjóranum Victor Urbancic (1903-1958), og börnum þeirra í Reykjavík árið 1938. Bæði hafa þau markað varanleg spor í menningarlíf Íslendinga.

Melitta Urbancic, sem varð að sætta sig við harkaleg endalok ferils síns sem listakona vegna ofsókna og brottvísunar nasista, sneri ekki til baka til Austurríkis eftir lok stríðsins 1945. Hún má heita óþekkt sem rithöfundur nema meðal þeirra sem rannsakað hafa verk fólks í útlegð. Engu að síður er framlag hennar á sviði ljóðlistar, bréfaskipta við andans menn og þýðendur og til menningarlegra samskipta landanna verulegt, að ógleymdu frumkvæði hennar við að koma á fót býflugnarækt á Íslandi.

Sýningunni er í fyrsta lagi ætlað að kynna gögn er varða æviferil og listsköpun þessarar austurrísku skáldkonu. Bókmenntalegt samband hennar við hóp bókmenntafrömuða, sem kenndur er við Stefan George, er kynnt svo og afstaða hennar til heimspekikenninga Karls Jaspers og skoðanaskipti hennar við skáldkonurnar Eriku Mitterer og Paulu von Preradovic. Hin óþekktu kvæði í kvæðasafni hennar „Vom Rand der Welt“ („Frá hjara veraldar“) færa lesandann nær hinum sársaukafulla missi ættjarðar og móðurmáls og erfiðri aðlögun hennar að framandi og hrjóstrugu umhverfi útlegðarlandsins. Höggmyndir hennar markast bæði af umhverfi norrænnar dulhyggju og kristilegum trúarskoðunum, auk þess sem þau vitna um hin djúpu tengsl hennar við gyðingdóminn.

Landsbókasafn Íslands Háskólabókasafn
Reykjavík Bókmenntaborg UNESCO
Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum
Österreichische Botschaft Kopenhagen

Æviferill Melittu Urbancic

Melitta og Victor Urbancic,
um 1930.

1902 fæðist Melitta Grünbaum í Vínarborg, hinn 21. febrúar, dóttir dr. Alfreds Grünbaum lögfræðings og Ilmu Grünbaum, fæddrar Mauthner.

Hún stundar nám í þýsku, heimspeki og ensku við háskólann í Vínarborg og Ruprecht-Karl-háskólann í Heidelberg, m. a. undir leiðsögn Karls Jaspers og Friedrichs Gundolfs.

Melitta fæst frá blautu barnsbeini við kveðskap sem liggur eftir hana í óútgefnum safnritum, þ. á. m. „Kairos“, „Vom Rand der Welt“, „Ferne Nähe“ og „Schwarzwälder Tagebuch“.

1928 lýkur hún doktorsgráðu við háskólann í Heidelberg með ritgerð um Christian Dietrich Grabbe. Meðfram háskólanáminu stefnir hún að leikkonuferli.

1928 fær hún fyrst ráðningu við leikhúsið í Koblenz undir listamannsnafninu Makarska.

1930 giftist hún tónskáldinu, pianóleikaranum og hljómsveitarstjóranum Victor von Urbantschitsch.

1931 fæðist sonurinn Peter í Vínarborg.

1932 fæðist dóttirin Ruth í Mainz, en þar starfar Victor Urbantschitsch við kennslu í pianóleik og hljómfræði við tónlistarháskóla bæjarins.

1933 flytja þau hjónin til baka til Vínarborgar.

1934 flytja þau til Graz, þar sem Victor tekur við kennslu við tónlistarháskólann.

1937 fæðist dóttirin Sibylle í Graz.

1938 andast faðir Melittu, dr. Alfred Grünbaum, skömmu eftir innrás þýsks herliðs í Austurríki.

1938 flyst fjölskyldan búferlum til Íslands. Melitta Urbantschitsch starfar áratugum saman eftir það sem kennari í erlendum tungumálum í Reykjavík.

1943 andast móðir Melittu, Ilma Grünbaum, eftir nauðungarflutninga til fangabúðanna í Theresienstadt.

1945 fæðist dóttirin Erika í Reykjavík.

1949 öðlast fjölskyldan íslenskan ríkisborgararétt og breytir rithætti nafnsins í Urbancic.

1958 andast Victor Urbancic.

1945 og allar götur síðan fær Melitta Urbancic birtan kveðskap og bréfaskipti sín í ævisagnaritum, blöðum og tímaritum á þýsku. Heimspekilegar hugleiðingar hennar birtust á síðari árum í kaþólska tímaritinu „Entscheidung“ undir einkennisstafnum „M“. Ennfremur þýðir hún úr íslensku. Undir lok sjötta áratugarins gerist hún frumkvöðull í býflugnarækt á Íslandi. Eftir hana sem myndhöggvara liggja allmörg verk sem sum hver prýða opinberar byggingar í Reykjavík.

1984 andast Melitta í Reykjavík hinn 17. febrúar.

Melitta og Victor Urbancic með foreldrum Melittu Alfred og Ilmu Grünbaum og börnunum Ruth og Peter, um 1935.

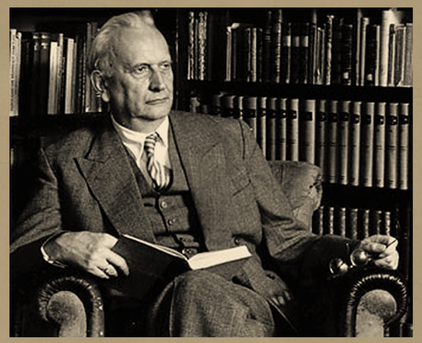

Victor og Melitta með börnum sínum og tengdasyni 1951.

Mennta- og listaferill

Melitta Urbancic lagði stund á heimspeki og þýsk fræði við háskólann í Vínarborg og Ruprecht-Karls-háskólann í Heidelberg. Hún lauk doktorsgráðu í Heidelberg með rannsókn sinni á verkum skáldsins Christian Dietrich Grabbe. Meðfram háskólanáminu stefndi hún á feril sem leikkona og komst að við nýstofnaðan leiklistarskóla hins fræga leikstjóra, Max Reinhardt. Hún fékk fyrsta ráðningarsamning sinn við leikhús í Baden-Baden undir listamannsnafninu Makarska og síðan í Koblenz. Hún hafði einnig áhuga á leikstjórn og leikbókmenntum.

Melitta Urbancic var ekki aðeins fjölgáfuð sem ljóðskáld, hugvísindamaður og leikkona, heldur kom víðar við á sviði menningarmála. Iðulega má finna í dagbókum hennar minnispunkta um tónleika, til dæmis um Brucknertónleikakvöld undir stjórn Clemens Krauss í Heidelberg árið 1925.

Karl Jaspers.

Nám hennar hjá Karl Jaspers í Heidelberg virðist hafa haft varanleg áhrif á hugmyndaheim hennar. Verulegan þátt í endurminningum sínum helgar hún þessum kennara sínum, með „óviðjafnanlega persónulega útgeislun sína“, eins og hún orðaði það. Existensíalískar heimspekikenningar Karls Jaspers, ásamt trúarlegum, sagnfræðilegum og fjölmenningarlegum viðhorfum hans á þessum sviðum, enduróma í kvæðum hennar og ritgerðum um heimspekileg efni, sem hún birti á áttunda áratugnum í tímaritinu *Entscheidung: Blätter katholischen Glaubens.* Kvæði hennar frá því um 1940 í kvæðasafninu „Kairos“, sem heitir eftir hinum gríska guði „hins rétta augnabliks“, sýna hugarheim þessarar hámenntuðu listakonu, sem tekst þar á við hið trúarheimspekilega hugtak „um hið heppilega augnablik hverrar ákvörðunar“ og samsvörun þess við hugtak Jaspers um jaðaraðstæður og hið kristilega og dulspekilega „andartak náðarinnar“, sem tengir það aftur við hina siðfræðilegu kröfu um svar við spurningunni: „Hvenær, ef ekki nú?“

Melitta Urbancic, leikkonuljósmynd frá 3. áratugnum.

Í útlegð á Íslandi – gagnkvæm menningarsamskipti

Melitta Urbancic við kynningu í býflugnarækt, um 1958. Hlín Eiríksdóttir (ásamt dóttur sinni), Ragnar Jónsson (í Smára) ásamt konu sinni Björgu Ellingsen og Geir Gígja.

Líf listamannahjónanna Melittu og Victors Urbancic einkenndist af miklum menningarsamskiptum milli landanna tveggja, sem þau töldu sig standa í þakkarskuld við vegna útlegðarinnar, eða eins og Melitta orðaði það þegar hún sagði að eiginmaður sinn [hafi smíðað] „andlega brú milli ættjarðar hjarta síns, sem hann hafi aldrei gleymt, og listar sinnar og landsins sem örlögin hafi vísað honum á til að erja“.

Melittu Urbancic lánaðist að nýta tungumálakunnáttu sína, sem hún hafði tileinkað sér í Vínarborg, til kennslu í ensku, frönsku og þýsku árum saman (við Menntaskólann í Reykjavík, Berlitz-skólann og í einkakennslu). Hún hafði auk þess kynnt sér býflugnarækt hjá hinum austurríska býflugnafræðimanni Karl von Frisch og gerðist í lok 6. áratugarins frumkvöðull í að koma af stað býflugnarækt hér á landi, sem fram til þess tíma hafði verið talin stranda á veðurfarsaðstæðum, og tók að sér að segja verðandi býflugnabændum til. Hún kynnti meginlandsbúum Evrópu íslenska menningu og bókmenntir með bréfaskiptum sínum og þýðingum. Að því leyti snertust viðfangsefni þeirra hjóna.

Victor Urbancic vann á árunum milli 1940 og 1956 að söfnun íslenskra þjóðlaga (sem að hluta voru ekki til nema í munnlegri geymd), raddsetti þau fyrir blandaðan kór og kynnti þennan þátt alþýðlegrar tónlistarhefðar fyrir alþjóð með fyrirlestrum og tónflutningi með íslenskri söngsveit sinni (útvarps- og plötuupptökum og tónleikum). Til að vekja einnig athygli á þessu á alþjóðavettvangi þýddi Melitta Urbancic textana á ensku og þýsku. Af fyrirhugaðri útgáfu þessara verka varð þó ekki um sinn vegna ótímabærs andláts Victors. Melitta hélt áfram vinnu við þetta undirstöðuverk íslenskrar tónlistarhefðar uns próförk var tilbúin hjá útgáfufyrirtækinu Universal Edition. Þar strandaði verkefnið eftir japl og jaml og fuður á flóknum höfundarréttarvandamálum. Það var ekki fyrr en árið 1998 að prentað safn með 12 völdum titlum leit dagsins ljós, gefið út af Tónverkamiðstöðinni, (MIC – Music Information Centre).

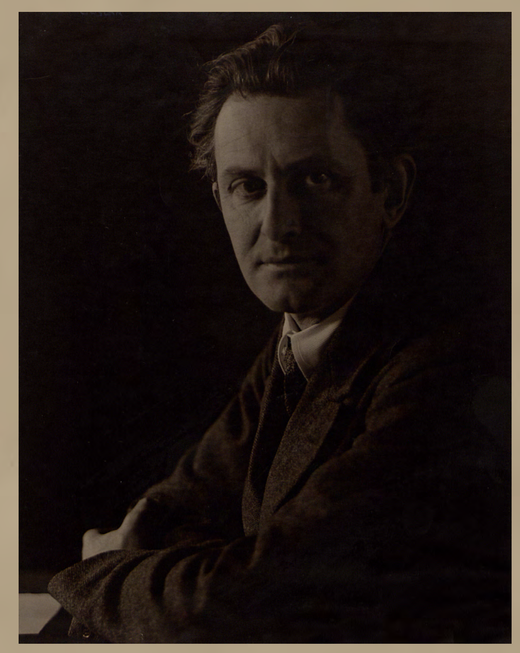
Victor Urbancic með kór sínum í Fríkirkjunni í Reykjavík, 15. maí 1955, flutningur á messu Schuberts í G-dúr í tilefni af þjóðhátíðardegi Austurríkis.

Samskipti við Friedrich Gundolf

Samkvæmt því sem Melitta Urbancic greinir frá í minningum sínum, „Begegnungen mit Gundolf“ (Samskipti við Gundolf, Marbach, 2012), ollu fyrirlestrar úr riti Friedrichs Gundolfs (sem hann samdi sem doktorsritgerð árið 1911), „Shakespeare og hinn þýski andi“, straumhvörfum hjá þýskunemanum frá Vínarborg. Þrauthugsuð túlkun Gundolfs á heimspekilegum söguskilningi, sem átti sér grundvöll í lífsspeki skáldsins, virðist hafa haft jafn ítarleg áhrif á hana sem og vísindaleg framsetning hans: „Þetta er safamikið, gagnort mál, auðgað af skilningsnautn skynjunarinnar og lýst af glöggskyggni andans. Orðaforðinn er óþrjótandi og um leið náttúrlegur og framúrskarandi nákvæm skilgreining hugsunarinnar býður upp á sjaldgæfa vellandi, sindrandi tjáningu, sem þrátt fyrir það varðveitir kristaltæra áferð sína í andlegri skynjun.“

Hún ákvað að skipta um háskóla og innritaðist í háskólann í Heidelberg, þar sem Gundolf (1880-1931) hafði gegnt stöðu prófessors í germönskum fræðum frá 1916. Hún varð í fyrstu fyrir nokkrum vonbrigðum vegna þess að hann var fremur þurr fyrirlesari, auk þess sem hún kunni ekki við viðhorf sumra samstúdenta sinna sem voru undir áhrifum Stefans George. Hún komst þó fljótlega í persónuleg kynni við Gundolf og kunni síðan að meta hann. Náinn andlegur kunningsskapur þróaðist með þeim sem fær staðfestingu í gagnkvæmum bréfaskiptum og kvæðum sem þau ortu hvort til annars.

Friedrich Gundolf

Friedrich Gundolf, sem hafði verið þátttakandi í innsta hring Stefans George, þótt síðan skildi með þeim árið 1923, gerði miklar kröfur til strangs stíls og mikils aga í ljóðrænum kveðskap síns tíma. Melitta studdi þessi viðhorf hans með þeirri sannfæringu, „að ytri gerð listaverks [... er] ekki valkvæður hjúpur innihaldsins, sem skipta má um að vild – heldur óaðskiljanlegur hluti þess, vaxinn úr einstöku eðli þess og með sama blóði, sem að sínu leyti nærir það og verndar og tekur breytingum með því í einstöku, lifandi sambandi.“ Hún er sama sinnis og Gundolf í munnlegri framsetningu ljóðræns kveðskapar, eins og George-sinnar einnig, sem kallað var „psalmodieren“.

Melitta innkallaði handrit sitt að „Begegnungen mit Gundolf“ skömmu áður en átti að birta það, af því að hún vildi ekki samþykkja birtingu þess undir hennar nafni. Bókin *Begegnungen mit Gundolf* var gefin út hjá Literaturarchiv Marbach 2012.

Í útlegð á Íslandi – lífs- og starfsskilyrði

Þegar Urbancic-fjölskyldan kom til Íslands hafði landið fengið fullveldi 1918 en var áður undir danskri stjórn frá 1380. Enginn her var á Íslandi og var landið hernumið af Bretum árið 1940 með allt að 25.000 manna setuliði og missti þar með hlutleysi sitt. Bandaríkin leystu breska setuliðið af hólmi árið 1941 til að létta álaginu af Bretum, hálfu ári áður en Bandaríkin hófu raunveruleg afskipti af átökum seinni heimsstyrjaldarinnar. Lýðveldi var stofnað á Íslandi árið 1944 og erlent herlið hvarf á brott af landinu árið 1945. Árið 1951 komu Bandaríkin upp varanlegum herstöðvum í landinu. Victor Urbancic hafði ekki stöðu flóttamanns, heldur var með ráðningarsamning upp á vasann við komuna til landsins í ágúst árið 1938. Melitta Urbancic, sem þá var enn í Austurríki, yfirgaf landið í ofboði með þremur börnum sínum eftir að hafa fengið viðvörun um yfirvofandi handtöku og kom til Íslands um Danmörku mánuði síðar. Hið forneskjulega og ókunnuglega umhverfi landsins með erfiðu veðurfari og framandi landslagi, auk tungumálaerfiðleika, urðu Melittu ítrekað að yrkisefni, en hún ásetti sér að sigrast á þessum áskorunum aðstæðnanna í útlegðinni og lifa eðlilegu lífi.

Ísland reyndist á fjórða áratugnum erfitt og ógestrisið land fyrir fólk í útlegð frá Þýskalandi og Austurríki, og ekki aðeins af veðurfarslegum ástæðum. Þegar árið 1933 var stofnaður lítill Flokkur þjóðernissinna hér á Íslandi, sem stofnaði til opinberra tengsla við nasistaflokkinn í Þýskalandi árið eftir. Menn gerðu sér vonir um stuðning úr þeirri átt í sjálfstæðisbaráttunni á þessum árum. Aldrei fékk flokkurinn þó fulltrúa á Alþingi. Skipulögð samtök nasista á Íslandi voru hins vegar minni ógn við gyðinga, sem fluttust til landsins, en almenn andúð í þjóðfélaginu sem að miklum hluta var þjóðernisleg, óvinveitt útlendingum, blönduð gyðingahatri – sumpart af efnahagslegum ástæðum. Þar við bættist að yfirvöld í landinu voru mjög íhaldssöm í flóttamannamálum og efldist sú afstaða um allan helming eftir valdatöku nasista í Austurríki. Árið 1938 lokuðu Danir landamærum sínum fyrir flóttamönnum frá Austurríki. Íslensk yfirvöld fylgdu brátt í kjölfarið, neituðu útlendingum um dvalar- og atvinnuleyfi, sendu gyðinga til baka til Danmerkur eða heimalanda sinna og ofurseldu þá þannig ofsækjendum sínum.

Það var aðeins lítill hópur menntamanna og stjórnmálamanna, sem hóf baráttu fyrir hagsmunum flóttamanna, eins og læknarnir Katrín Thoroddsen og Jónas Sveinsson, Hendrik Ottósson, rithöfundur, Ragnar Jónsson, bókaútgefandi og iðnrekandi, og C.A.C. Brun, fulltrúi í danska sendiráðinu á Íslandi. Árið 1940 varð breyting á er teknar voru upp guðsþjónustur fyrir gyðingahermenn í breska og síðar bandaríska hernámsliðinu í landinu og í kringum þessa starfsemi þróaðist lítils háttar gyðingleg félagsstarfsemi sem hinir fáu gyðingar, sem þá voru í landinu, gátu tekið þátt í. Þannig varð Arnold Zeisel, leðuriðjuhöldur frá Vínarborg, fyrsti formaður gyðingasamkundu á Íslandi.

Innflytjendur stríðsáranna voru einnig auðþekkjanlegir eftir stríðslok í íslensku samfélagi. Þeim, sem fengu íslenskan ríkisborgararétt, var gert að taka upp íslensk nöfn: Harry Rosenthal varð Haraldur Magnússon, Hans Mann varð Hans Jacobsson, Heinz-Karl Friedländer tók upp nafnið Hjörtur Haraldsson og Otto Weg Ottó Arnaldur Magnússon. Victor Urbantschitsch breytti rithætti nafns síns í Urbancic árið 1949 að upprunalegum hætti forfeðra sinna í Slóveníu til að hlífa Íslendingum við flókinni þýskri stafsetningu nafnsins. Hefði hann öðlast íslenskt ríkisfang nokkru síðar hefði honum líklega verið gert að taka upp nafnið Victor Ernstsson.

Síðari framvinda

Melitta Urbancic var fyrst viðurkennd sem rithöfundur meðal útlægra kollega sinna eftir stríðslok 1945. Í fyrsta yfirlitsriti um austurríska ljóðaskáldskap útlaga, *Dein Herz ist Deine Heimat* (Ættjörð þín er hjarta þitt, 1955) er henni helgað rými svo og í sams konar vestur-þýsku safni, *An den Wind geschrieben. Lyrik der Freiheit* 1933-1945 (Skráð í vindinn. Ljóð frelsisins) í ritstjórn Manfreds Schlössers.

Felix Braun fékk hana til að þýða kvæði úr íslensku í safnrit sitt *Die Lyra des Orpheus* (Harpa Orfeifs, 1952). Þýðing hennar á verki Jóhanns Sigurjónssonar (1880-1919) var aftur birt árið 2011 í yfirlitsriti um ljóðaskáldskap hjá Insel Verlag, í tilefni af því að Ísland var í aðalhlutverki á Bókamessunni í Frankfurt það ár.

Austurríski rithöfundurinn Rudolf Habringer reisti Urbancic-fjölskyldunni verðugan bókmenntalegan minnisvarða árið 2008 með skáldsögu sinni *Island-Passion.* Þar lætur hann aðalpersónu sína, hinn unga Austurríkismann Richard Behrend, ferðast til Íslands árið 1972 þar sem hann rekst á slóð tónlistarmannsins Karls Walleks, sem varð að yfirgefa Graz í Austurríki ásamt fjölskyldu sinni árið 1938 og öðlaðist ekki eingöngu nýtt heimili á Íslandi, heldur einnig viðurkenningu á starfsvettvangi sínum.

Saga Walleks lætur Behrend ekki í friði þaðan af og hann tekur sér fyrir hendur að leita eftir slóðum bæði á Íslandi og í Austurríki. Við það rekst hann á ögrandi samsvaranir og bældar tilfinningar og upplifir hvernig örlög útlagans Walleks – saga flótta, einmanaleika og nýs upphafs – endurspeglast í hans eigin ævi, enda liggur einnig fyrir honum að lokum að skiljast við kunnuglegt umhverfi sitt og hefja nýtt líf á eyjunni í Norðurhöfum. Með frásögninni af Wallek segir Rudolf Habringer einnig sögu ólokinnar fortíðar í Austurríki, en afleiðingar hennar ná allt til samtímans.

Vinfengi við Eriku Mitterer

Í endurminningum sínum, „Begegnungen mit Gundolf“, greinir Melitta Urbancic frá því hvernig háskólinn í Heidelberg varð að „vígvelli“ milli fylgjenda skáldanna Rainers Maria Rilke og Stefans George á námsárum hennar á síðari hluta 3. áratugar aldarinnar. Sjálf stóð hún á milli fylkinganna:
„...djúprætt í innilegri aðdáun minni á myrku eðli Rilkes og uppnumin af öldugangi tungumáls hans, en um leið er spámannlegur og mótandi kraftur orða Georges engin mótsögn að mínum dómi, heldur nauðsynleg viðbót, líkt og burðargrind fyrir örlítið titrandi sál þannig að hún öðlist styrk og áttvísi“.

Rilke stóð ekki í bréfasambandi við Melittu Urbancic, en hennar er hins vegar getið með nafni í nokkrum kvæða hans. Í maímánuði 1924 hafði hinn ungi, uppvaxandi rithöfundur, Erika Mitterer, sem þá var aðeins 18 ára, (1906-2001), hafið bréfaskipti við Rilke. Birt bréfin voru síðar talin til vinsælustu verka hennar.

Í 2. kvæðasafni Eriku er að finna hefti með úrvali fyrri kvæða hennar, eins og til kynningar, þar á meðal eitt til Melittu Urbancic. Þær höfðu verið vinkonur síðan á skólaárum sínum, en sú vinátta styrktist við skáldskap og ritstörf beggja. Ungu konurnar voru metnaðarfullar á sviði ljóðagerðar og tileinkuðu hvor annarri kvæði full aðdáunar. Rilke svaraði sendingunni með syrpunni „Die Liebenden“ (Elskendurnir) Erika og Melitta - og nefndi þær ennfremur í einu kvæða sinna.

Þrátt fyrir að leiðir þeirra Melittu Urbancic og Eriku Mitterer skildi síðar, bæði persónulega og bókmenntalega, auk hinnar auknu landfræðilegu fjarlægðar milli þeirra, héldu þær uppi sambandi sín á milli, einnig eftir stríðslok 1945.

Victor Urbancic

Victor Urbancic við píanóið, um 1950.

1903 fæðist Victor von Urbantschitsch, hinn 9. ágúst, inn í læknafjölskyldu í Vínarborg.

1929 lýkur hann doktorsgráðu frá háskólanum í Vínarborg á sviði tónvísinda um sónötuformið í verkum Johannesar Brahms. Umfangsmikið nám hjá Guido Adler, Paul Weingarten (píanó), Josef Marx (tónsmíðar), Dirk Fock og Clemens Krauss (hljómsveitarstjórn) svo og Wilhelm Fischer (tónvísindi) í Innsbruck.

1920 og árin þar á eftir er hann m. a. hljómsveitarstjóri undir stjórn Max Reinhardt í Theater in der Josefstadt (Vínarborg). Frá 1926 er hann æfingastjóri einsöngvara og einleikara og hljómsveitarstjóri við Stadttheater Mainz.

1930 kvænist hann Melittu Grünbaum.

1932 ræður óperutónskáldið Hans Gál hann kennara í píanóleik og tónfræði og við hljómsveitarstjórnunardeild við tónlistarháskóla Mainzborgar.

1933 hverfur hann aftur til Austurríkis. Hann lýkur ríkisprófi í píanóleik og hefur nám í konsertorgelleik. Hann fær stöðu sem gestastjórnandi við þjóðleikhúsið í Belgrad.

1934 og áfram kennir hann við tónlistarskólann í Graz, en heldur auk þess fjölmarga tónleika og kemur fram sem orgelleikari, píanóleikari, hljómsveitarstjóri og fyrirlesari.

Victor Urbancic stjórnar Útvarpshljómsveitinni í upptökusal Ríkisútvarpsins, frá upphafi 5. áratugarins.

1938 skiptir hann um stöðu að hluta við Franz Mixa, austurrískt tónskáld, sem hafði þá átt þátt í uppbyggingu tónlistarstarfs á Íslandi. Búferlaflutningur til Íslands. Dr. Urbancic gegnir mikilvægu og ómetanlegu hlutverki í tónlistarlífinu á Íslandi í tvo áratugi. Kennsla við Tónlistarskólann í Reykjavík, ólaunuð staða orgelleikara og kórstjóra við Kristskirkju, kaþólsku kirkjuna í Reykjavík, (þar sem fyrsta mekaníska orgelið á Íslandi er sett upp eftir uppdráttum hans árið 1950). Uppbygging Tónlistarfélagskórsins í Reykjavík.

1943 færir hann upp í fyrsta sinn „Jóhannesarpassíuna“ eftir Johann Sebastian Bach með íslenskum texta og notar *Passíusálma* Hallgríms Péturssonar frá 17. öld sem söngtexta við sálma Bachs. Fyrir þetta stórvirki var hann sæmdur riddarakrossi hinnar íslensku fálkaorðu.

Hann er tónlistarstjóri hins nýstofnaða Þjóðleikhúss til æviloka, (m. a. við fyrstu óperuuppfærsluna, Rigoletto 1951, með þátttöku íslenskra söngvara í öllum hlutverkum að undanteknu einu kvenhlutverki sem hin austurríska söngkona Else Mühl syngur). Hann stjórnar þar alls 30 verkum, mestmegnis íslenskum frumuppfærslum: Óperum (m. a. Töfraflautunni), óperettum (m. a. Leðurblökunni) og leikritum með hljómsveitarleik. Hann stjórnar iðulega flutningi mikilla hljómsveitartónverka eftir stofnun Sinfóníuhljómsveitar Íslands árið 1950. Heil kynslóð tónskálda, sem hefja nám sitt seint á 4. áratugnum og síðar og starfa sum fram undir þetta, eru lærisveinar hans.

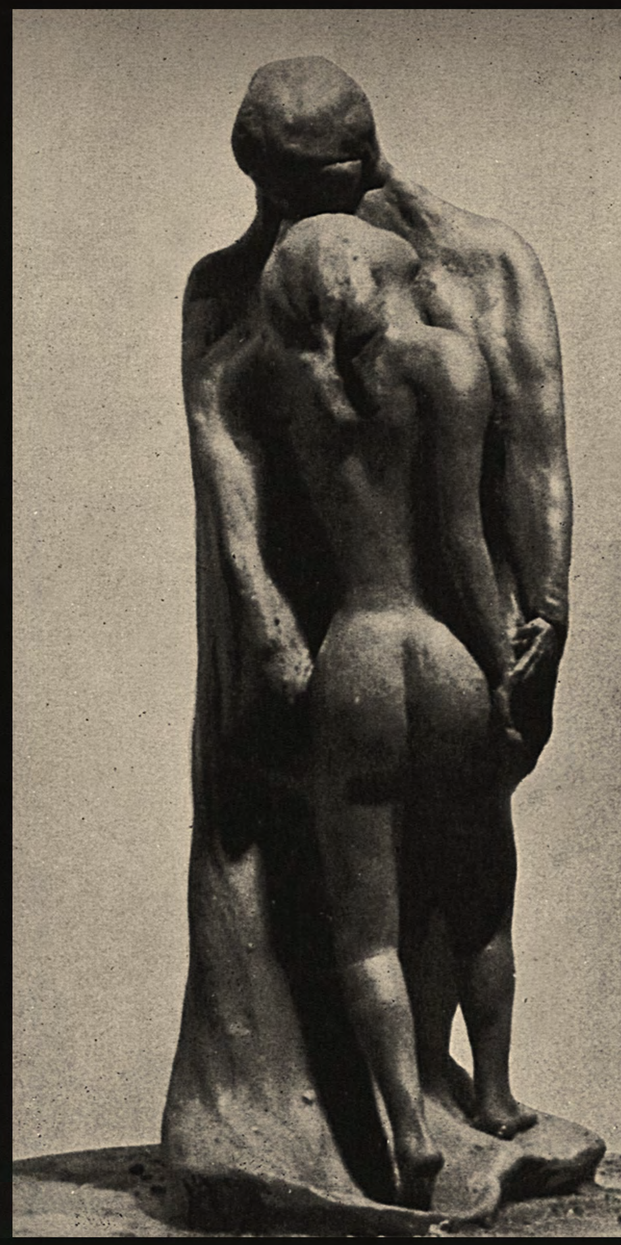
1958 Victor Urbancic andast í Reykjavík, hinn 4. apríl það ár.

Myndhöggvarinn Melitta Urbancic

„Gabríel erkiengill“.

Melitta Urbancic hefur – auk brjóstmynda og stórra höggmynda – látið eftir sig smærri hluti eins og t. d. Bókastoðirnar, með dönskum ævintýraminnum. Annað verk nefnt „Pietà“, vísar til efnis í kvæði Jónasar Hallgrímssonar, „Fýkur yfir hæðir“, þar sem segir frá móður sem skýlir barni sínu fyrir nístingskulda; barnið hélt lífi en móðirin króknaði.

Viðfangsefni verka hennar má iðulega rekja til minna úr kristnu trúarumhverfi, en vitna um leið um djúp tengsl hennar við gyðingdóminn.